

COUR EUROPEENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

ДРУГА СЕКЦІЯ

СПРАВА “АГРОТЕХСЕРВІС ПРОТИ УКРАЇНИ”

(Заява № 62608/00)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

5 липня 2005 року

Це рішення стане остаточним за обставин, викладених у статті 44 § 2 Конвенції. Воно може підлягати редакційним виправленням

У справі “Агротехсервіс проти України”,

Європейський суд з прав людини (Друга секція), засідаючи Палатою, до складу якої увійшли:

пан Дж.-П. Коста (Mr J-P. Costa), *голова*,
пан І. Кабрал Барreto (Mr I. Cabral Barreto),
пан В. Буткевич (Mr V. Butkevych),
пані А. Мулароні (Mrs A. Mularoni),
пані Е. Фура-Сандстрьом (Mrs E. Fura-Sandström),
пані Д. Йочене (Ms D. Jočienė),
пан Д. Поповіч (Mr D. Popovič), *судді*,
та пані С. Долле (Mrs S. Dollé), *секретар секції*,

після обговорення у нарадчій кімнаті 19 жовтня 2004 року та 14 червня 2005 року виносить таке рішення, яке було прийняте в останній із зазначених днів:

ПРОЦЕДУРА

1. Справа порушена проти України за заявою № 62608/02, поданою до Суду відповідно до статті 34 Конвенції про захист прав і основних свобод людини (“Конвенція”) спільним латвійсько-українським підприємством “Агротехсервіс” (“заявник”) 30 червня 2000 року.
2. Заявник був представлений паном А. Сидьком, президентом підприємства. Уряд України (“Уряд”) був представлений його Уповноваженими - пані В. Лутковською та пані З. Бортновською. Уряд Латвії був представлений його Уповноваженим – пані І. Рейне.
3. Заявник стверджував, зокрема, що остаточне та обов’язкове до виконання рішення, винесе на його користь, було скасоване в порушення п. 1 статті 6 Конвенції та статті 1 Протоколу 1 до Конвенції.
4. Заяву було направлено на розгляд до Другої секції Суду (п. 1 Правила 52 Регламенту Суду). Відповідно до п. 1 Правила 26 в межах секції була створена палата для розгляду цієї справи (п. 1 статті 27 Конвенції).
5. Своїм рішенням від 19 жовтня 2004 року Суд визнав заяву частково прийнятною.
6. Заявник, на відміну від Уряду, надав свої зауваження щодо суті (п. 1 Правила 59).
7. 1 листопада 2004 року Суд змінив склад своїх секцій (п. 1 Правила 25). Ця справа була передана до новоствореної Другої секції (п. 1 Правила 52).

ФАКТИ

I. ВІДПОВІДНІ ОБСТАВИНИ СПРАВИ

8. Заявник, підприємство “Агротехсервіс”, є спільним латвійсько-українським підприємством, заснованим у м. Ризі як юридична особа відповідно до латвійського законодавства.

9. 13 травня 1992 року відповідно до міжурядової угоди між Республікою Латвією та Україною від 21 квітня 1992 року заявник уклав договір з Херсонським нафтопереробним заводом, який пізніше був реструктуризований у ВАТ “Херсоннафтопереробка” (далі – нафтопереробний завод). Відповідно до договору заявник повинен був постачати нафтопереробному заводу нафту, а завод, відповідно, повинен був постачати заявникові нафтопродукти.

10. 10 грудня 1996 року заявник звернувся до Вищого арбітражного суду України (далі – ВАС) з позовом до нафтопереробного заводу щодо невиконання ним умов договору.

11. 7 лютого 1997 року ВАС відхилив позов заявника у зв’язку із пропущенням процесуальних строків подання. Заявник не оскаржив цю ухвалу.

12. 2 вересня 1997 року судова колегія з перегляду рішень, ухвал, постанов Вищого арбітражного суду (надалі – судова колегія з перегляду рішень) переглянула ухвалу від 7 лютого 1997 року за власною ініціативою. Ухвалу було скасовано і справу було направлено на новий розгляд.

13. 9 жовтня 1997 року ВАС відхилив позов заявника у зв’язку із пропущенням процесуальних строків подання.

14. 26 листопада 1997 року заявник оскаржив цю ухвалу до судової колегії з перегляду рішень в порядку нагляду. 30 січня 1998 року судова колегія з перегляду рішень скасувала ухвалу та направила справу на новий розгляд.

15. 10 квітня 1998 року ВАС задовольнив позов заявника. Суд встановив, що в червні 1992 року заявник поставив 60 000 тон нафти відповідачу та, відповідно, мав отримати 17 852 тон нафтопродуктів. Оскільки нафтопродукти поставлені не були, ВАС зобов’язав поставити їх заявникові. Суд також присудив виплатити заявникові 10 000 грн. судових витрат.

16. У серпні 1998 року заявник звернувся з клопотанням до ВАС про зміну способу виконання рішення суду від 10 квітня 1998 року. 26 серпня 1998 року суд задовольнив вимогу заявника та зобов’язав нафтопереробний завод сплатити заявникові 7 011 186 грн.¹ замість 17 852 тон нафтопродуктів.

17. 2 червня 1998 року Генеральна прокуратура України (надалі – ГПУ) внесла протест про перегляд рішення в порядку нагляду до судової колегії з перегляду рішень ВАС, вимагаючи скасувати рішення від 10 квітня 1998 року. ГПУ стверджувала, що заявник подав свій початковий позов з порушенням процесуальних строків та не сплатив державне мито. Також ГПУ стверджувала, що ВАС не взяв до уваги певні документи.

¹ 1 096 598, 4544 ЄВРО

18. 17 липня 1998 року судова колегія з перегляду рішень відхилила протест як необґрунтований.

19. 31 серпня 1998 року ГПУ внесла протест в порядку нагляду до президії Вишого арбітражного суду України з метою скасування рішення від 10 квітня 1998 року, винесеного на користь заявника. ГПУ стверджувала, що не було обґрунтованих доказів того, що заявник був власником нафти, яка була поставлена нафтопереробному заводу в 1992 році, та що ВАС помилково вирішив, що початковий позов було подано без порушення процесуальних строків.

20. 26 листопада 1998 року президія ВАС призначила судову експертизу в рамках перегляду справи в порядку нагляду.

21. 30 грудня 1998 року експерти Київського науково-дослідного інституту судових експертиз надали свій висновок, яким підтверджувалось право власності заявника на нафту, яка була поставлена нафтопереробному заводу в 1992 році.

22. 6 січня 1999 року (11 січня 1999 року – відповідно до даних Уряду) президія ВАС відхилила протест ГПУ як необґрунтований та залишила без змін попередні ухвали ВАС у справі.

23. 18 травня 1999 року ГПУ внесла подання до ВАС про перегляд справи за нововиявленими обставинами. Зокрема, ГПУ стверджувала, що під час першого провадження суди не знали про результати судової експертизи від 6 травня 1999 року, а тому справу необхідно переглянути.

24. 15 червня 1999 року ВАС відхилив це подання як необґрунтоване. Суд зауважив, що остання судова експертиза підтвердила висновки суду, зазначені в його ухвалі від 10 квітня 1998 року, та які були згадані в ухвалі суду від 6 січня 1999 року.

25. 26 серпня 1999 року ГПУ внесла подання до судової колегії з перегляду рішень про перегляд справи за нововиявленими обставинами. ГПУ надала ті ж самі аргументи, на які вона посилалась у своєму поданні від 18 травня 1999 року.

26. 4 жовтня 1999 року судова колегія з перегляду рішень відхилила подання як необґрунтоване та залишила без змін рішення від 15 червня 1999 року.

27. 21 грудня 1999 року ГПУ внесла протест в порядку нагляду до президії ВАС про скасування рішення від 10 квітня 1998 року, винесене на користь заявника. В обґрунтування свого протесту ГПУ стверджувала, що суд помилково відхилив її попередні подання та що не було достатніх доказів для встановлення права власності заявника на нафту.

28. 28 січня 2000 року президія ВАС задовольнила протест в порядку нагляду та скасувала рішення від 10 квітня 1998 року, винесене на користь заявника. Суд дійшов висновку про те, що заявник не надав достатніх доказів його права власності на 60 000 тон нафти, яка була поставлена нафтопереробному заводу в 1992 році, та що початковий позов було подано з порушенням процесуальних строків.

29. 17 березня 2000 року заявник також звернувся до голови ВАС з вимогою переглянути рішення від 28 січня 2000 року на пленумі ВАС. Листом від 26 липня 2000 року в.о. голови ВАС відхилив вимогу за недостатністю підстав.

30. У червні 2001 року було змінено процесуальне законодавство, в результаті чого стало можливим подання скарг до касаційної інстанції – Верховного Суду України на рішення ВАС (див. внутрішнє законодавство, наведене нижче).

31. 28 вересня 2001 року (26 жовтня – відповідно до даних Уряду) заявник подав скаргу до Верховного Суду України на рішення від 28 січня 2000 року відповідно до нової процедури касаційного оскарження.

32. 21 січня 2002 року Верховний Суд України скасував ухвалу президії ВАС від 28 січня 2000 року та підтвердив чинність рішення від 10 квітня 1998 року, винесеного на користь заявника. Суд встановив, що прокурори не мали повноважень вносити протести в порядку нагляду в інтересах нафтопереробного заводу, та скасував всі ухвали ВАС, винесені в порядку нагляду протягом 1998-2000 років.

II. ВІДПОВІДНЕ ВНУТРІШНЄ ЗАКОНОДАВСТВО

A. Арбітражний процесуальний кодекс від 6 листопада 1991 року (який діяв на момент подання заяви)

33. Відповідними положеннями кодексу передбачено:

Стаття 91

“Законність і обґрунтованість рішення, ухвали чи постанови арбітражного суду... може бути перевірено в порядку нагляду за заявою сторони, за протестом прокурора чи його заступника, як це передбачено цим Кодексом, іншими законодавчими актами України.

Заява сторони про перевірку рішення, ухвали, постанови перевіряється головою арбітражного суду Автономної Республіки Крим чи його заступником та судовою колегією Вищого арбітражного суду по перегляду рішень, ухвал, постанов (далі – судова колегія).

Особи, які мають право принесення протесту:

Генеральний прокурор та його заступники...;

Прокурор Автономної республіки Крим, прокурор області та міст Києва та Севастополя та їхні заступники...”

Стаття 97

Голова Вищого арбітражного суду, Генеральний прокурор України чи його заступники мають право принести у президію Вищого арбітражного суду протест на постанову, прийняту судовою колегією Вищого арбітражного з господарського спору...”

B. Закон України від 21 червня 2001 року “Про внесення змін до Арбітражного процесуального кодексу України”

34. Цим Законом внесені зміни та змінена назва Арбітражного процесуального кодексу України на Господарський процесуальний кодекс, який набрав чинності 5 липня 2001 року. Прикінцевими та перехідними положеннями закону передбачено:

“9. Постанови судової колегії Вишого арбітражного суду України, постанови президії Вишого арбітражного суду України, які до набрання чинності цим Законом не були опротестовані, постанови Пленуму Вишого арбітражного суду України є остаточними і можуть бути оскаржені до Верховного Суду України на підставах і у порядку, встановлених Господарським процесуальним кодексом України.”

ПРАВО

1. МЕЖІ СПРАВИ

35. Відповідно до ухвали Суду щодо прийнятності заявник надав свої зауваження щодо суті, в яких він повторив всі свої початкові скарги.

36. Уряд не надав коментарів.

37. Суд нагадує, що в своїй ухвалі щодо прийнятності від 19 жовтня 2004 року Суд визнав прийнятними скарги заявника за п. 1 статті 6 Конвенції та статтю 1 Протоколу 1 до Конвенції стосовно скасування остаточного та обов’язкового до виконання рішення від 10 квітня 1998 року, винесеного на користь заявника. В той же час всі інші скарги заявника за вищевказаними статтями були проголошені неприйнятними. Таким чином, зараз межі справи перед Судом обмежені скаргами, які були проголошені прийнятними.

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ II.1 СТАТТІ 6 КОНВЕНЦІЇ

38. Заявник скаржився відповідно до пункту 1 статті 6 Конвенції та статті 1 Протоколу 1 до Конвенції, що остаточне та обов’язкове до виконання рішення від 10 квітня 1998 року, винесене на його користь, було скасовано в процесі перегляду справи в порядку нагляду. Пункт 1 статті 6 Конвенції передбачає:

“ Кожен при вирішенні питання щодо його цивільних прав та обов’язків... має право на справедливий...розгляд...судом...”

39. Уряд стверджував, що провадження у справі заявника було закінчене на його користь ухвалою Верховного Суду України. Більше того, процедуру перегляду справ було скасовано в червні 2001 року із внесенням відповідних змін в українське законодавство.

40. Заявник стверджував, що численні протести в порядку нагляду, внесені Генеральною прокуратурою України, та скасування рішення, винесеного на його користь, порушували його права.

41. У світлі усталеної практики Суду з цього питання той факт, що вимоги заявника врешті решт були задоволені, сам по собі не усуває наслідків стану правової невизначеності, якого зазнав заявник протягом двох років після скасування остаточного рішення від 10 квітня 1998 року (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі “Рябих проти Росії”, заява № 52854/99, § 49, 2003 – X), оскільки

держава не запропонувала будь-якої компенсації матеріальної чи моральної шкоди, якої зазнав заявник в результаті такого скасування.

42. Використовуючи процедуру перегляду рішень в порядку нагляду для скасування рішення від 10 квітня 1998 року, президія Вищого арбітражного суду порушила принцип правової певності та право заявника на “доступ до суду” відповідно до п. 1 статті 6 Конвенції.

43. Відповідно, у цій справі було порушено вищезазначену статтю.

III. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 1 ПРОТОКОЛУ 1

44. Заявник скаржився, що його право на мирне володіння майном було порушено в результаті скасування остаточного та обов’язкового до виконання рішення суду, винесеного на його користь. Він посилався на статтю 1 Протоколу 1 до Конвенції, яка передбачає:

“Кожна... юридична особа має право на мирне володіння своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений свого майна інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом або загальними принципами міжнародного права...”

45. Суд повторює, що заборгованість за рішенням суду може бути розцінена як “майно” в цілях статті 1 Протоколу 1 до Конвенції (див. серед інших рішень, рішення у справі “*Бурдов проти Росії*”, заява № 59498/00, § 40, 2001-IV, та інші справи, зазначені в цій). Більше того, скасування такого рішення після того, як воно набуло статусу остаточного та не підлягало оскарженню, є втручанням в право заявника на мирне володіння своїм майном (див. рішення у справі *Brumărescu v. Romania* від 28 жовтня 1999 року, 1999 – VII, § 74).

46. Однак, у цій справі стан правової непевності щодо права заявника на отримання заборгованості відповідно до остаточного рішення суду виник через численні оскарження цього рішення ГПУ в порядку нагляду між червнем 1998 року та січнем 2002 року.

47. Відповідно, у цій справі було порушено статтю 1 Протоколу 1 до Конвенції.

IV. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

48. Стаття 41 Конвенції передбачає:

“Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє законодавство відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткову сатисфакцію, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію”.

А.Шкода

49. Заявник вимагав відшкодування матеріальної шкоди в розмірі 431.451.745 грн.¹ та відшкодування моральної шкоди в розмірі 500.000.000 грн.²

50. Уряд стверджував, що вимоги заявника щодо справедливої сатисфакції стосуються всього обсягу скарг заявника, в той час як лише одна з них була визнана Судом прийнятною. Відповідно, Уряд попросив Суд визначити суму справедливої сатисфакції на справедливій основі, беручи до уваги те, що процедуру перегляду рішень в порядку нагляду було скасовано в Україні, та те, що судові провадження врешті решт закінчились на користь заявника.

51. Суд зауважує, що вимога заявника щодо відшкодування майнової шкоди, пов'язана з невиконаною заборгованістю за рішенням суду, тобто з питанням, яке було визнане Судом як передчасне в рішенні щодо прийнятності. Порухення Конвенції, яке Суд знайшов у цій справі, обмежується відсутністю правової певності. Відповідно, не виникає питання щодо призначення відшкодування майнової шкоди. Залишається питання щодо немайнової шкоди. Суд, керуючись засадами справедливості, присуджує заявникові відшкодування в розмірі 5 000 ЄВРО в цьому зв'язку.

В.Судові витрати

52. Заявник не пред'явив жодної вимоги з цього приводу. Суд, таким чином, не присуджує відшкодування судових витрат.

С. Пеня

53. Суд вважає, що пеня, яка нараховуватиметься у разі несвоєчасної сплати, дорівнює граничній позичковій ставці Європейського центрального банку плюс три відсоткові пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Вирішує*, що було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції;
2. *Вирішує*, що було порушення статті 1 Протоколу 1 до Конвенції;
3. *Вирішує, що:*

(а) протягом трьох місяців з дня, коли рішення стане остаточним відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач має сплатити заявникові в українських гривнях за курсом на день здійснення платежу 5.000 (п'ять тисяч) ЄВРО відшкодування матеріальної шкоди, а також будь-який податок, який може підлягати сплаті із зазначеної суми;

(b) після сплину вищезазначених трьох місяців і до остаточного розрахунку на названу суму нараховуватиметься пеня у розмірі граничної позичкової ставки

¹ 66.377.191,54 ЄВРО

² 76. 923.976,92 ЄВРО

Європейського центрального банку, що діятиме в період несплати, плюс три відсоткові пункти.

4. *Відхиляє* решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.

Вчинено англійською мовою і повідомлено письмово 5 липня 2005 року відповідно до пунктів 2 і 3 правила 77 Регламенту Суду.

(підпис)

С. ДОЛЛЄ
СЕКРЕТАР

(підпис)

ДЖ.-П. КОСТА
ГОЛОВА